

ВІДГУК

*офіційного опонента на дисертацію Наталії Павлівни Філіппової
«Документно-інформаційні ресурси медичної галузі України:
теоретичний та прикладний аспекти»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій*

за спеціальністю

*27.00.02 – документознавство, архівознавство
27 – соціальні комунікації*

Із-поміж важливих тем сучасної науки про документ, що потребують виваженого, об'єктивного висвітлення, фахівці справедливо вказують на галузеве документознавство як наукове знання і прикладну сферу його застосування. Попри численні загальні студії, що з'явилися останнім часом в Україні і за кордоном, залишається чимало нерозв'язаних галузевих питань, зокрема тих, що стосуються складу, характеристик, динаміки, руху документно-інформаційних ресурсів медичної сфери залежно від внутрішніх і зовнішніх чинників розвитку суспільства й держави.

Актуальність теми дисертації засвідчує спрямованість на визначення прикладного аспекту формування та функціонування документно-інформаційних ресурсів медичної науки і сфери охорони здоров'я, яка нині переживає серйозне реформування, впровадження інформаційних технологій, а також важливість осмислення цих процесів у єдності окремих компонентів документно-інформаційних ресурсів медичної галузі, зокрема визначення їх зв'язку та залежностей (автореферат, с. 1–2). Тому обрана Наталією Павлівною Філіпповою тема не лише актуальна в теоретичному аспекті, але й із позицій вивчення досвіду створення та функціонування галузевих документно-інформаційних ресурсів, тобто в науково-практичному значенні.

Об'єктом дослідження стали «документно-інформаційні ресурси медичної галузі» (дисертація, с. 21), а **предметом** – теоретичний,

НБУВ		
ВХ №	611	
13	09	2019 р.
Кіп. архівна	10	

прикладний аспекти функціонування медичної документації та наукових джерел інформації як складових документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України (с. 21), що відповідає заявленій темі роботи. Правильне бачення та сприйняття об'єкта студіювання, уміле вирізнення його предметної сфери вможливили адекватне окреслення мети й завдань дисертації.

Метою дисертаційного дослідження для Н.П. Філіппової стало проведення комплексного аналізу документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України, зокрема процесів їх формування та функціонування в умовах інформатизації (с. 21). *Завдання дослідження* визначено чітко, викладено послідовно й аргументовано, відповідно до сформульованої теми й мети, до того ж, не лише з позицій констатації сучасного стану, але й перспектив розвитку галузевих документно-інформаційних ресурсів (с. 21). Для розв'язання поставлених завдань на різних етапах дослідження було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, які дозволили Здобувачці комплексно студіювати об'єкт дисертації та сформулювати нові знання і зробити висновки за темою дисертації.

Наукову новизну дисертації визначають: систематизовані відомості про тематику документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України та її стан; документознавчий підхід до окреслення складових документно-інформаційних ресурсів медичної галузі; знання про особливості функціонування медичної документації і наукової інформації як частин документно-інформаційних ресурсів медичної галузі; запропонована Авторкою схема класифікації документів медичної галузі України; узагальнення українського досвіду інформатизації системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі; аксіологічне визначення місця наукової бібліографічної інформації у системі інформаційних ресурсів медичної галузі та ролі консолідованої біобібліографічної інформації в інформаційному забезпеченні медичної науки, сфери охорони здоров'я на прикладі бібліографічної бази даних «Джерела української біографістики»

(БД «Джерела») фундаментального електронного інформаційного ресурсу «Український національний біографічний архів» (УНБА), які також склали фактологічну базу дисертації.

Практичне значення дисертації полягає в методично виважених і загалом слушних рекомендаціях щодо формування стратегії розвитку системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України, в основу яких покладено пропозиції стосовно наповнення БД «Джерела» записами окремих документальних джерел біографічної інформації про діячів вітчизняної медицини. Це сприятиме долученню останньої до наукового інформаційно-комунікаційного середовища. Окремо слід сказати, що застосування теоретичних положень дослідження процесів формування та функціонування медичної документації в діяльності установ сфери охорони здоров'я України буде корисним для наукових досліджень із галузевого документознавства, в системі підвищення кваліфікації фахівців інформаційної, бібліотечної і архівної справи.

Грунтовність виконаної роботи засвідчує *список джерел і літератури* (с. 222–257, 315 позицій), вільне володіння якими продемонстровано Авторкою у тексті дисертації, а також в авторефераті та публікаціях Н.П. Філіппової, додатках до роботи (с. 258–316).

Структура дисертації відповідає вимогам щодо праць цього жанру. Саме дослідження складається зі вступу, трьох розділів із поділом на підрозділи, загальних висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків. Архітектоніку праці підпорядковано логіці авторської концепції розкриття теми.

У *вступі* (с. 18–25) обґрунтовано вибір, актуальність, визначено мету й завдання, об'єкт, предмет дослідження, висвітлено також стан розроблення теми, новизну, практичне значення дисертації, ступінь апробації.

Перший розділ (с. 26–87) присвячено представленню його історіографічної і джерельної бази, ретельному поясненню методологічних прийомів, термінології дослідження. Висвітлення історіографічної бази

дослідження сприяє репрезентації опрацьованих наукових джерел, розкриттю рівня розробленості теми, визначенню присутніх / відсутніх сюжетних ліній тощо. Відзначимо, що в окремих випадках бажано було б удатися не лише до констативних положень, а до більш розгорнутого аналітико-синтетичного представлення здобутків колег. В окремих випадках варто було б уникати дещо емоційного забарвлення при оцінюванні праць колег.

Позитивною рисою цієї частини розділу стало намагання Авторки охопити праці не лише вузькоспеціалізовані, а й ті, що склали для роботи загальне філософське підґрунтя. Цілком слушно Н.П. Філіппова наголошує на деякій обмеженості наукових пошуків, пов'язаних із вивченням документно-інформаційних ресурсів медичної галузі.

За тим слідує представлення джерельної бази дослідження, у першу чергу тих джерел, котрі вивчаються як носії інформації й засоби комунікації, проводиться їх класифікація (хоча і з порушенням в окремих місцях чіткої ознакової диференціації), визначаються особливості форми і змісту, середовище виникнення й побутування, специфіка використання та, безперечно, засвідчується міра їх «причетності» до проведених студій. Джерельна база дослідження забезпечила вірогідність висновків. Неактуалізована інформація джерельної бази, у більшості випадків уперше залучена Дисертанткою до наукового обігу, надає вагомості заявленим у дисертації положенням. Володіючи методами наукової евристики, Н.П. Філіпповій удалося наповнити джерельну базу вартісними для розкриття теми документами.

Логічним продовженням цієї частини дисертації слугує обґрунтування методології – філософської, світоглядної основи роботи, методів і методики; системи принципів, логічних прийомів, застосовуваних дослідником у пізнавальному процесі, яка має узгоджуватися не тільки з метою і завданнями роботи, але й особливостями джерел інформації, електронними ресурсами тощо.

Важливою складовою цього розділу є також термінологічна частина, де Авторка представила унормоване чи власне трактування понять, що є необхідними в контексті дисертаційного дослідження. Це, зокрема, *комунікація, соціальна комунікація, документна комунікація, комунікаційна система, документаційна система, інформація, документація, документування, бібліографічний посібник, бібліографічний покажчик, бібліографічний опис, бібліографічний запис, інформаційна інфраструктура, державна інформаційна політика, інформатизація, медичний документ, документно-інформаційна інфраструктура медичної галузі* тощо.

Поцінуючи, безумовно, позитивно термінологічні старання Авторки, на нашу думку, слід було б послуговуватися у тлумаченнях термінів *комунікація, соціальна комунікація та ін.*, пов'язаних із ними, працями основоположників, теоретиків комунікації, оскільки їх авторські визначення стали класичними й просто «тиражуються» в працях інших колег. Визначення деяких фахівців, поданих Н.П. Філіпповою, не відзначаються оригінальністю і є повтором класичних тлумачень, тому слід було б указувати їх початкових авторів. Дисертантка намагається окреслити різні підходи до визначень змісту окремих понять, наприклад, *документ* чи *документація*, але разом із цим не зовсім зрозумілим є остаточний авторський вибір на користь того чи іншого тлумачення. Також слід було б залучити ті нормативно-правові документи 2018 року, що стосуються організації роботи з електронними документами в органах виконавчої влади, оскільки їх термінологічна частина доповнила б відповідями на запити у контексті наукових інтересів дослідження. Проте наголосимо, що наявність цієї складової в роботі є важливим моментом для розуміння змісту викладу загалом.

Запропонована Н.П. Філіпповою схема розкриття основних положень розділу відповідає формально-логічній супідрядності його частин.

Другий розділ дисертації (с. 88–150) присвячений структурі загального, спеціального документознавства, їх особливостям, функціям, класифікації і

типології медичної документації. У розділі обґрунтовано виокремлено в межах комплексної науки про документ галузеве документознавство як її складову, в основу якої покладено специфіку системи медичної документації. Аргументовано представлено систему медичної документації як основного змістовного елемента відповідних галузевих інформаційних ресурсів, а також визначено положення про особливу роль проблематики медичних галузевих електронних документів у соціальній інфраструктурі України.

Посилаючись на теоретичні розробки колег (С.Г. Кулешова, Н.М. Кушнарєнко, Г.М. Швецової-Водки), Авторка дисертації репрезентувала результати розроблення схеми класифікації системи медичної документації, обравши за основу її фасетно-блочну структуру, яка передбачає їх багатоаспектний аналіз за специфічними, а не загальними для всіх документів ознаками. Серед ключових ознак Н.П. Філіппова слушно виокремила такі: за рівнем (територіальною належністю); за суб'єктом документування; за класами документації (відповідно до Державного класифікатора управлінської документації); за назвою виду документа; за сферою нормативного регулювання; за видом медичної допомоги.

Позитивним моментом є прагнення Дисертантки поцінувати сучасний стан інформатизації галузі охорони здоров'я України, визначити нормативно-правову базу реалізації програми і роль електронних інформаційних ресурсів вітчизняної системи охорони здоров'я у формуванні галузевої інформаційної інфраструктури. Для цього Здобувачка ретельно проаналізувала положення «Концепції інформатизації сфери охорони здоров'я України на 2013–2018 роки» та «Порядку створення та обліку електронних ресурсів Міністерства охорони здоров'я України та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління» та ін.

Із-поміж авторських висновків маємо той, що впровадження на підприємствах, в установах і організаціях, які належать до сфери управління МОЗ України, системи електронного документообігу відбувається на основі програмного забезпечення АСКОД. Однак остання є універсальною

платформою електронного документообігу. Вочевидь варто було б більше зосередитися на специфічних базах даних і системах документообігу, притаманних галузі, зокрема, про що слушно зауважила Н.П. Філіппова – eHealth (с. 126–143).

До інформаційних ресурсів медичної галузі Дисертантка справедливо зарахувала веб-сайти Міністерства охорони здоров'я України, інших галузевих (лікувальних, навчальних та ін.) установ, акцентувавши увагу на ресурсі центрального органу виконавчої влади і комплексно дослідивши його (с.143–146). Було би доречно також згадати про існування спеціалізованих застосунків, а також електронних баз даних, спроектованих під егідою міністерства, наприклад, «Ліки контроль» тощо.

Третій розділ (с. 151–216) Н.П. Філіппова присвячує визначенню місця наукової бібліографічної інформації у системі інформаційних ресурсів України, дослідженню ролі багатогранної консолідованої біобібліографічної інформації в інформаційному забезпеченні медичної галузі та розробленню практичних рекомендацій для формування стратегії розвитку системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України. Їх долучення до джерельної бази дослідження було здійснено за ознакою відповідності зазначеній соціально-професійній групі суспільства.

Уперше обгрунтовано й належно поціновано значення джерел біографічних відомостей, що репрезентують дані про життєвий і творчий шлях представників української медицини. Останнє зумовлене важливістю для вивчення документно-інформаційних ресурсів знання про людський потенціал медичної галузі, узагальнення якого сприяє подальшому розвитку медицини з огляду не те, що саме особа є носієм ідей, теорій і концепцій у науці.

Авторка дисертації ретельно дослідила й представила наукову бібліографічну інформацію в системі інформаційних ресурсів сфери охорони здоров'я України на прикладі персональних бібліографічних показників як найбільшої групи бібліографічних видань в межах вивчення інформаційно-

комунікаційного середовища медичної науки; розкрила роль Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Національної наукової медичної бібліотеки України у формуванні галузевих інформаційних ресурсів; визначила інформаційний потенціал порталу «Наука України: доступ до знань», у контексті формування консолідованої біобібліографічної інформації та інформаційного забезпечення окремих сфер людської діяльності, у тому числі й медичної галузі; охарактеризувала бібліографічну базу даних «Джерела української біографістики» – фундаментального електронного інформаційного ресурсу «УНБА»; визначила місце бібліографічних покажчиків діячів вітчизняної медицини, представлених у БД «Джерела», в репертуарі української біобібліографії та їх інформаційний потенціал у складі системи документно-інформаційних ресурсів України як джерел акумульованих біографічних і бібліографічних відомостей про представників вітчизняної медицини; дослідила розвиток медичної біобібліографії. Слід зауважити, що текст розділу виграшно візуалізують доповнення до нього у вигляді графіків, діаграм, інфограм тощо, а також статистичні дані, які аргументують зроблені Н.П. Філіпповою висновки.

Цінним у роботі Здобувачки є бажання сформулювати конкретні пропозиції, спрямовані на покращення структури наукового інформаційно-комунікаційного середовища, репрезентацію різних галузей медичних наукових знань і напрямів практичної діяльності, запропонувати нові методики ведення баз біобібліографічний баз даних (с. 206–207) та інші зауваги, спрямовані на уточнення та доповнення окремих положень БД «Джерела».

Кожен розділ дисертації завершується відповідними до його тексту висновками. *Загальні висновки* до роботи (с. 217–221) логічно завершують виклад, концентруючи відповіді на вузлові проблеми дослідження, котре засвідчує скрупульозність, оригінальність мислення, аналітичні здібності Наталії Павлівни Філіппової та демонструють здатність до самостійних

фахових студій. Відзначимо повну відповідність змісту розділів і висновків дисертації їх представленню в авторефераті.

В *авторефераті* (обсяг – 17 с.) та *6 публікаціях у наукових фахових виданнях України та Польщі, загалом у 19 одноосібних наукових публікаціях Дисертантки*, які засвідчують вміння Н.П. Філіппової вирішувати наукові проблеми. Звертає увагу також потужна *апробація результатів дослідження* фахівчиною на міжнародних і всеукраїнських наукових форумах, що знайшли схвалення наукової громади і ввійшли у збірники матеріалів конференцій, круглих столів, семінарів тощо (с. 4–5, автореферат).

Маємо визнати, що дисертація виграла б лише, якби Н.П. Філіпповій удалося уникнути окремих росіянізмів у тексті, технічних описок тощо. Викликає подив твердження про наявність «державного архіву України» в XVII ст. за часів Богдана Хмельницького (с. 107); відсутність у джерельній базі дисертації чинних «Інструкції з діловодства Міністерства охорони здоров'я України», затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25 лютого 2014 року № 143; «Типової інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну» від 17 січня 2018 року та ін. нормативно-правових документів.

Однак це не впливає на *загальну позитивну оцінку дослідження*. За актуальністю, постановкою мети і завдань, джерельною базою, новизною, практичною значущістю, аргументованістю висновків дисертація повністю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними постановами КМУ №656 від 19 серпня 2015 р. та № 567 від 27 липня 2016 р. стосовно кандидатських дисертацій, а його Авторка – Наталія Павлівна Філіппова, безперечно, заслуговує на

присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, архівознавство.

Офіційний опонент,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв

В.В. Бездрабко

В.В. БЕЗДРАБКО

